

דף הרה"בית

י"ד ע"י הרה"ג ר' יהושע נחמן שליט"א מרבני בית ההודאה לענייני דיבת

גליון ע"ג

פרשת אמור

נושא השבוע

הלויני ודור בחצירי חנם

דבר העורך

בפרשת השבוע כתוב המצוה של קידוש ה' (כ"ב - ל"ב) וְלֹא תִחַלְלוּ אֶת שֵׁם קִדְשִׁי וְנִקְדַּשְׁתִּי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל... בספר 'לשון חסידים' מעתיק לשון שכתב בספר 'שפת אמת' (מהרה"ק מבערז'אן) בשם חותנו הרה"ק ר' אשר ישעי' מראפשיץ, בשם הרה"ק ר' מנחם מנדל מרימנוב ז"ל ע"ז וזה לשונו: חילול ה' פירושו כי על ידי החטא נעשה חלק אותו מקום שעשה החטא, ופנה כביכול כבודו יתברך שמו, ובאמת צריך להיות כבודו יתברך שמו מלא כל הארץ כבודו.

פירוש כעין מה שמספרים על הרה"ק מקאצק שבילדותו שאלוהו היכן נמצא הקב"ה, השיב בכל מקום שמכניסים אותו שם הוא נמצא. [ויעיין עוד בספר הקדוש נועם אלימלך פרשת וישב כענין זה].

דהיינו שקידוש ה' הכוונה שכשאדם עושה מצוה זוכה לקדש אותו מקום לה' זוכה שישרכה שם השכינה, ולהיפוך חלילה חילול ה' הכוונה שחלילה כשאדם עובר על רצון ה' חלילה דוחק רגלי השכינה משם.

ולכן בודאי על ידי שמתחזקים ולומדים הלכות בדיני ממונות להתנהג על פי התורה נזכה ל'וְנִקְדַּשְׁתִּי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל'...

פסקי הלכות

שלא יאמר הלוח למלוה שיעשה לו איזה טובה

א. מצוה מן התורה להלוות לחבירו בחינם, ויזהר הלוח שלא יוסיף ליתן למלוה שום תוספת טובה בגלל ההלוואה.

ב. אם אומר הלוח בשעת ההלוואה מיני לשונות שיוסיף ליתן למלוה עוד דברים, אף אם אומר לו שיתן לו דברים שאין רגילות לשלם על זה כסף, יש בזה איסור, ולפעמים יש בזה אף חשש איסור דאורייתא, אם אומר לו כן בשעת ההלוואה.

לדוגמא אדם יש לו דירת חסד שנותן לאנשים הדירה ל'שבתות' וכדומה, בחינם, אם בעל הדירה מבקש הלואה מפלוני, ובשעת הלואה אומר לו 'תלוה לי 5,000 ש"ח ובעזרת ה' בעוד חודש בשבוע שאתה תעשה שבת שבע ברכות, אתה תשתמש בדירת חסד שלי'.

הדין: שאף שה'דירת חסד' אינו עומד להשכרה, ועשוי רק למטרה של חסד, [והוא נותנו לכל אדם], אפילו הכי באופן זה אסור אחר כך למלוה לקחת את הדירה בחינם לשבת שבע ברכות, שמכיון שבשעת הלואה הזכיר לו הלוח ענין הדירה, הרי זה כמו שפירש לו שלכולם אני נותן את הדירה בחנם, [בחסד] לך אתן את הדירה עבור הטובה של ההלוואה, [בדין], וזה אסור משום ריבית.

[ומדובר אף אם אינו עושה לו שום טובת הנאה ליתן לו זכות קדימה, שישמור לו את הדירה, כגון שהדירה ממילא עומד ריק באותה שבוע וכדומה אף על פי כן יש בזה איסור, וכנזכר.

אבל אם אומר לו שבגלל ההלוואה מתחייב לשמור לו זכות קדימה לקבל את הדירה, יותר מלשאר אנשים, בודאי יש בזה איסור משום טובת הנאה, ואף אם לא פירש לו בשעת ההלוואה שיעשה לו טובה זו גם כן יש איסור בזה (כמו שכתב הרמ"א סי' ק"ס סעיף כ"א)].

ג. ונחלקו הפוסקים אם באופן זה [שפירש לו בשעת הלואה השיתן לו דבר שאין נהוג לשלם על זה], יש בזה איסור ריבית מן התורה או מדרבנן, [רמ"א סימן קס"ו סעיף ב' כתב שזה רק אבק ריבית, ובש"ך שם הביא דעת כמה פוסקים שזה ריבית קצוצה דאורייתא]

ד. ואם סיכמו בשעת הלואה שהלוח יתן למלוה איזה דבר, אף שלכל האנשים עושה כן בחנם, המלוה יצטרך לשלם ללוח על הטובה שעושה לו.

לדוגמא בציור של ה'דירת חסד' אם ירצה המלוה להשתמש בדירה, צריך לשלם ללוח שכירות על הדירה (כמה ששוה לשלם שכירות על ההנאה של דירת חסד (אולי זה קצת פחות מדירה שכורה ממש) אבל כמה ששוה ההנאה) ואף ששאר האנשים מקבלים את הדירה בחינם, המלוה אם ירצה להשתמש בדירה צריך לשלם על זה.

הפנה שר הילדים

הלוח אומר למלוה אשאל לך ספרי קריאה

משפחת אברומוביץ יש להם בביתם הרבה מאוד ספרי קריאה, וילד אחד מבני המשפחה בקש רשות מההורים להביא לכתה ספרי קריאה להשאיל לשאר חברים, ובאמת הוא מביא הרבה ספרים ומשאיל לחברים בחנם. [כמובן באשור מהמלמד והמנהל].

יום אחד נצרך ילד זה להלוואה של 5 ש"ח, בקש מחבר שילוח לו 5 ש"ח, ואמר לו בשעת מעשה תלוה לי 5 ש"ח, ואני אתן לך לקרא בספר שהבאתי מהבית.

אלא שנתעורר אחד מהם לשאל אם יש בזה ריבית, שבשעת ההלוואה אומר הלוח שישאיל למלוה ספר, או שבגלל שמשאיל לכל הילדים בחנם, אם כן אין בזה שום איסור?

תשובה

אסור לו לעשות תנאי זה שאפלו שבאמת משאיל לכל החברים בחנם, אבל מכיון שבשעת הלואה אמר לילד זה שישאיל לו לכן יש בזה איסור, [שהנה נחשב כאלו אומר לכל הילדים אני משאיל ספרים בחנם, וילד זה אני משאיל בגלל ההלוואה שהלוח לי]

לעילוי נשמת

הרה"ח ר' מנחם מנדל

ב"ר אהרן מאיר עבנער ז"ל

נלב"ע ע"ח אייר תשפ"א

נודב ע"י בני המשפחה שליט"א

לעילוי נשמת

הרה"ח ר' שלמה זלמן

ב"ר משה אליהו קוט ז"ל

נלב"ע ה' אייר תשס"ז

נודב ע"י בנו הרה"ג ר' יוסף צבי קוט שליט"א

לעילוי נשמת

הרה"ג ר' נתן נטע

ב"ר אברהם יעקב מושקוביץ ז"ל

נלב"ע ז' אייר תשע"ח

נודב ע"י בנו הרה"ג ר' נפתלי שליט"א

מעשה בריבית

קח הלוואה 500 ₪ ובא ללמוד עימי בחברותא

שאלה שנשאלה: אברך אחד ישב בביהמ"ד בימי בין הזמנים ולמד, וראה שחבירו גם כן נמצא בביהמ"ד, ניגש אליו ושאל אותו אם יכול לבוא ללמוד עמו ביחד, (הם חברים טובים), השיב לו השני שיש לו עכשיו צורך ללכת לקצת זמן, בגלל שצריך ליתן עכשיו סך 500 ₪ לפלוני, ולכן צריך לדאוג עכשיו לסך זה לשלם לו.

אמר לו הראשון, יש לי עכשיו כסף, אני אלוה לך סכום זה מהכסף שלי, ובא ללמוד ביחד, וכך עשה, הוציא מהכיס שלו 500 ₪, והלך לשני, והשני שילם כסף הזה לפלוני וישבו ללמוד. אלא שנתעוררו לחשוב אם יש בהסכם זה ריבית, שמלוה לו 500 ₪ על דעת שיבוא ללמוד עמו, ואם לא היה לומד עמו לא היה מלוה לו כסף זה,

אם כן יש לשאול אם מה שלומד עמו זה ריבית, מכיון שאמר לו כן בשעת הלוואה.

ובאמת אנו דנים באופן שללוה לא היה עכשיו סכום כסף זה, ושמוח שחבירו הלוה לו 500 ₪.

2. ועוד יש לדון באופן שללוה היה כסף בביתו או בבנק, שהוא מצידו לא היה נצרך עכשיו להלוואה, שבאופן זה כל ההלוואה זה לטובת המלוה, שיוכל הלוה ללמוד עמו, [ואופן זה נידון בס"ד בגליון הבא].

תשובה

ישלם לו המלוה כמה שקלים, כמה ששוה לשלם לאברך רגיל על שלומד עמו בחברותא, (הגם שזה דבר שלא מקובל, לשלם לאברך סתם שלומד עמו בחברותא).

ובאמת יש לעיין בזה שהרי אסור ליקח כסף על לימוד התורה [שו"ע יורה דעה סימן רמ"ו ס"ה תורה שבעל פה אסור ללמד בְּשָׂכָר] וא"כ אסור לאברך לקחת כסף על שלמד עמו בחברותא, מכל מקום מבואר בפוסקים הרבה אופנים שמוותר לקבל שכר ונראה שכדי שלא יהיה אסור משום ריבית בודאי יש להתיר שישלם לו כסף על שלמד עמו ודו"ק.

ד. ואם כבר למד עמו ורק אחר כך נתעורר מהשאלה.

מעיקר הדין פטור המלוה לשלם ללוה שכר, [כמו אבק ריבית, שהרי כבר נתן לו הלוה את הריבית בזה שלמד עמו] וכן אינו חייב לנכות לו מההלוואה לומר ללוה שיחזיר רק 490 ₪, אבל לצאת ידי שמים יש לו לשלם לו אחר כך קצת וכנזכר לעיל.

ו. באופן שלא היה שום תנאי בהלוואה שילמד עמו

הדין - ברגיל מותר ללמוד עמו, אם אינו רגיל אסור

אם לא היה אומר בשעת ההלוואה שום תנאי שילמד עמו, אלא שמתחילה ביקש ממנו ללמוד עמו, ואמר לו השני שאין לי אפשרות, היה האברך הראשון אומר לשני יש לי אפשרות להלוות לך 500 ₪, האם אתה מעוניין ללוות את הכסף [ואינו אומר לו כלל מענין הלימוד], והשני אומר שרוצה ללוות את הכסף ואחר כך מבקש ממנו האברך הראשון שילמד בחברותא.

באופן זה, אם הם חברים שרגילים לפעמים ללמוד ביחד, מותר גם עכשיו שילמד עמו. [אם באמת אין כוונת השני שלומד עמו בגלל הטובה של ההלוואה]

ואם אין זה רגילות כל כך שהם לומדים ביחד, אסור לו ללמוד ביחד עם מי שהלוה לו כסף, (ובפרט בביהמ"ד שזה בפרהסיא, שבזה צריך שיהיה רגילות ממש שיוודעים שהם לומדים ביחד לפעמים) (כמבואר כל זה בסיומן ק"ס סעיף י').

העולה להלכה

ביקש מחבירו שילמד עמו בחברותא ומלוה לו כסף ואומר לו שיבוא ללמוד עכשיו
א. מכיון שפירש שמלוה לו כדי שיבוא ללמוד עמו, לכן נחשב כתנאי ולכן יש בזה איסור,

וכדי שיהיה מותר לו ללמוד עמו אחר כך צריך שימחול לו על התנאי.

ואם כבר התחיל ללמוד ישלם המלוה ללוה קצת כמה שמשערים שהיה משלם לו על הלימוד הזה.

ב. ואם אינו רוצה לומר תנאי שילמד עמו: יאמר אני מלוה לך כדי שיהיה לך אפשרות להשאיר ללמוד, אבל אתה לא מחוייב בזה.

אם מלוה לו בלא שום תנאי ואחר כך מבקש ממנו שילמד עמו.

אם רגיל ללמוד עמו (או שלמד עמו בעבר, או שלומד רק קצת זמן שרגילים אנשים ללמוד עם כל אחד קצת זמן) מותר. אם אין רגיל ללמוד עמו - אסור.

ואם זה ברבים (כגון בביהמ"ד שהרבה אנשים רואים) צריך שיהיה באופן שכולם מבינים שזה רגילות ביניהם.

ה. ואם היה לו כסף ללוה, שלא היה צריך כלל להלוואה באופן כזה יש להקל ויבוא בגליון הבא בס"ד.

בית דין צדק זכית הוראה דעניני ריבית שע"י הרה"ג פנחס זינד שליט"א

חברי הנשיאות שליט"א: הגאון רבי יצחק זילברשטיין • הגאון רבי מנחם שפיר • הגאון רבי נפתלי טיטבום • הגאון רבי שמאי קהת גרוס • הגאון רבי שלמה זעפרני

לשמועת שייעורים
והדרשות ועוד בקי הרבית
072-3705882

ע"מ לשרוך היתר עיסקא
לבעלי העסקים
02-5015920 ש"זוה"ה 7

לשאלות בהלכות ריבית למענה רבני
02-5015920
בשפות עברית אידיש אנגלית צרפתית